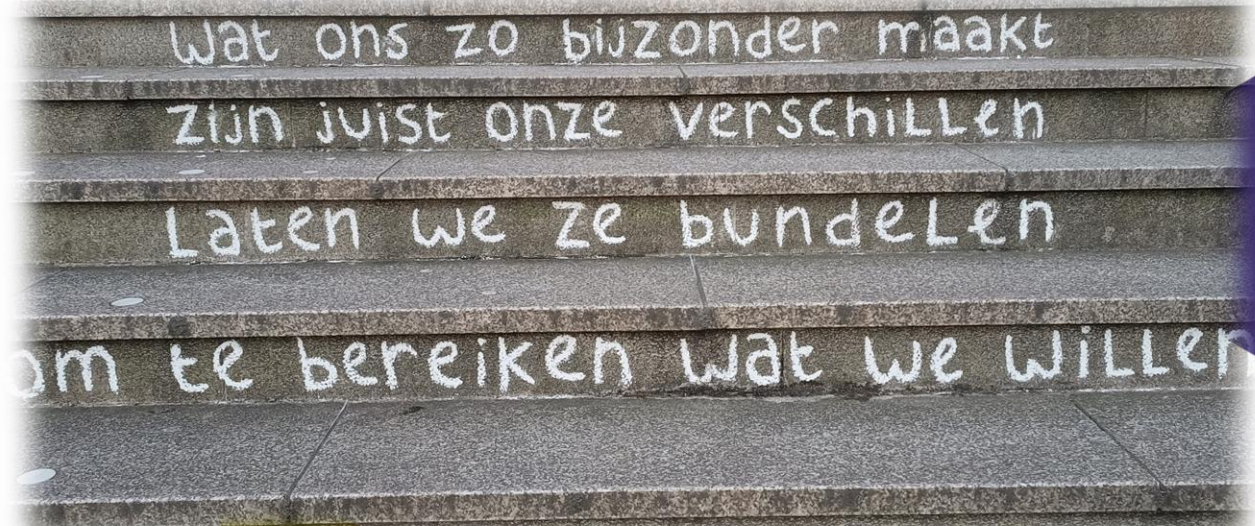

Twee jaar jongerenwerk op Amsterdamse scholen: een onderzoek naar implementatie, doelrealisatie en versterking

Lectoraat Youth Spot

Tara van Dijk
Rosa Koetsenruijter
Stijn Sieckelinck

m.m.v. Willeke Manders en Jolanda Sonneveld

Lectoraat Youth Spot Faculteit Maatschappij en Recht
16 februari 2023

Twee jaar jongerenwerk op Amsterdamse scholen: een onderzoek naar implementatie, doelrealisatie en versterking

Author

Lectoraat Youth Spot

Tara van Dijk
Rosa Koetsenruijter
Stijn Sieckelinck

m.m.v. Willeke Manders en Jolanda Sonneveld

Lectoraat Youth Spot - Jongerenwerk,
Kenniscentrum Maatschappij en Recht,
Hogeschool van Amsterdam, 2023

Het lectoraat Youth Spot - Jongerenwerk richt zich op de professionalisering van het jongerenwerk. Zij werkt bottom-up (onder meer op basis van de 'tacit knowledge' van jongerenwerkers) met een open blik naar stedelijke, landelijke en internationale ontwikkelingen in de werelden van jongeren, samenleving, wetenschap en beleid.

© 2023 Copyright Hogeschool Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Hogeschool Amsterdam.

Samenvatting

Jongerenwerk op school biedt de mogelijkheid tot een samenhangend aanbod van activiteiten en functies die gericht zijn op de brede ontwikkeling van leerlingen (Sarti et al., 2019a). Leerlingen kunnen bij jongerenwerkers terecht voor bijvoorbeeld een praatje, laagdrempelig advies, ontspanning met schoolgenoten, individuele coaching, talentontwikkeling en verwijzing naar meer gespecialiseerde hulp. Op 20 Amsterdamse VO-scholen uit zes stadsdelen hebben schoolpersoneel en jongerenwerkers de afgelopen twee jaar gewerkt aan het implementeren van het jongerenwerk op school. Gelijktijdig is met een waarderend kader onderzocht in hoeverre deze implementatie is gelukt en welke doelen daarmee gerealiseerd zijn. De onderzoeksresultaten geven zicht op de meerwaarde van het jongerenwerk op school, evenals de mogelijkheden tot versterking en verbetering. De data zijn verzameld via een monitorinstrument en een actieplan, die tijdens drie contactmomenten werden ingevuld door een focusgroep van jongerenwerkers en schoolpersoneel. Aanvullend zijn diepte-interviews en vragenlijsten onder leerlingen afgenomen. Het onderzoek laat zien dat er over de gehele lijn sprake is van wederzijdse toenadering tussen de jongerenwerkers en het schoolpersoneel en dat de leerlingen de meerwaarde van het jongerenwerk zijn gaan ervaren. Dit gebeurde ondanks de coronapandemie en de beperkende maatregelen waardoor het voor jongerenwerkers ingewikkeld was om contact te leggen en relaties op te bouwen met leerlingen en schoolpersoneel.

Eerder onderzoek toont drie randvoorwaarden voor samenwerking: structurele financiering, het creëren en behouden van draagvlak en facilitering van het jongerenwerk op school (Rijnders et al., 2021). De tweejarige financiering vanuit de Gemeente Amsterdam bood de mogelijkheid om een goede samenwerking op te zetten, maar garandeert geen continuïteit. Draagvlak en facilitering waren veelal vanaf de start aanwezig vanuit de directies. Beide groeiden naarmate de tijd ook onder overig schoolpersoneel. Daarnaast zijn er vier werkzame elementen bekend uit eerder onderzoek: bekendheid, toegankelijkheid, afstemming en partnerschap (Rijnders et al., 2021). De meerderheid van de samenwerkingspraktijken heeft ingezet op versterking van de werkzame elementen van jongerenwerk op school met als resultaat dat jongerenwerkers zichtbaarder zijn geworden in scholen voor zowel leerlingen als schoolpersoneel. Het onderzoek laat zien dat er wel tijd nodig is om een sterk partnerschap te creëren. Hiervoor is nodig dat binnen scholen een goed en volledig beeld ontstaat van wat de rollen en taken vanuit het jongerenwerk zijn en op welke manier jongerenwerkers het meest van meerwaarde kunnen zijn in de school. De resultaten laten zien dat zodra het schoolpersoneel beter zicht heeft op de eigen professionaliteit van jongerenwerkers, de samenwerkingspraktijken meer inzetten om de rol van het jongerenwerk op school uit te breiden en sterker in te bedden in de school. Aandachtspunt is wel de (deels) eigen ruimte van het jongerenwerk op school die nog niet op elke school is gerealiseerd. Wat betreft de doelrealisatie, wordt al tijdens de opstartfase in de meeste samenwerkingspraktijken ervaren dat het jongerenwerk een bijdrage levert aan vroegsignalering op school. Jongerenwerkers slagen erin in een vroegtijdig stadium belangrijke informatie op te pikken en (samen met school hier)mee

Twee jaar jongerenwerk op Amsterdamse scholen: een onderzoek naar implementatie, doelrealisatie en versterking

Lectoraat Youth Spot – version 0.0

© 2023 Copyright Hogeschool Amsterdam

aan de slag te gaan. Veel praktijken ervaren tevens dat jongerenwerk op school bijdraagt aan de ondersteuning en begeleiding van leerlingen. De ondervraagde leerlingen bevestigen dit beeld. Het merendeel van de samenwerkingspraktijken geeft aan dat zij jongerenwerkers succesvol inzetten voor één-op-één gesprekken en individuele coaching/persoonlijke begeleiding van leerlingen. Een ruime meerderheid van de samenwerkingspraktijken ervaart dat het jongerenwerk op school schoolpersoneel helpt te ontlasten omdat het meer tijd kan maken voor persoonsvorming en socialisatie (Biesta, 2015). Ook een laatste functie 'samenwerking tussen professionals in en om de school' is op een aantal scholen gerealiseerd. De helft van de praktijken ervaart deze bijdrage nog weinig of redelijk. Hier ligt ruimte voor verbetering aangezien samenwerking tussen professionals binnen en buiten de school leerlingen nog meer ondersteunings- en groeikansen kan bieden (Sonneveld & Van Dijk, 2022).

De conclusie luidt dat de Amsterdamse samenwerkingspraktijken na twee jaar, en ondanks corona, het jongerenwerk op school stevig hebben geïmplementeerd. Zowat alle samenwerkingspartners die deelnamen aan het onderzoek ervaren na twee jaar het jongerenwerk op school als een verlengstuk van de wijk in de school en omgekeerd. Jongerenwerkers zelf zijn de school gaan zien als volwaardige vind- en werkplaats. Over twee jaar tijd is daardoor de waardering voor jongerenwerk op school gegroeid, en is de meerwaarde voor betrokkenen toegenomen. Deze grotendeels geslaagde implementatie van jongerenwerk op school heeft een positieve impact op de gehele ontwikkeling van leerlingen en een positief en veilig schoolklimaat. Een bijdrage aan de afname van schooluitval kan op basis van de bevindingen niet hard worden gemaakt, maar wel worden vermoed (gezien de aandacht voor schoolmotivatie). Het jongerenwerk heeft op Amsterdamse scholen bijgedragen aan de vorming van pedagogische coalities (cf. De Winter 2012): gezaghebbende gemeenschappen waar meerdere volwassenen zich betrokken voelen bij de ontwikkeling van jeugdigen en die coherent zijn in hun visie daarop. Om hier ten volle de vruchten van te blijven plukken is het belangrijk om deze samenwerking doorlopend te blijven versterken: door continuïteit in het aanbod mogelijk te maken, uitwisseling van ervaringen en kennis te stimuleren, door in te zetten op vervolgonderzoek naar verbanden met specifiekere kenmerken van scholen. De gerealiseerde succesvolle toenadering is het resultaat van een gezamenlijke, multidisciplinaire zoektocht tussen professionals die – ondanks dat ze allemaal al meer dan voldoende op hun bord hebben – kansen zagen om in het belang van de Amsterdamse jongeren hun krachten te bundelen. Ze konden daarbij tot nu toe terugvallen op een aantal noodzakelijke randvoorwaarden. Wanneer die randvoorwaarden niet in voldoende mate vervuld zijn of blijven, kunnen scholen veel kostbare tijd verliezen met het (opnieuw) regelen van financiering, het creëren van draagvlak en de facilitering van het jongerenwerk op school. Daardoor kan minder aandacht gaan naar belangrijke werkzame elementen. Het tijdelijke karakter biedt bijvoorbeeld onvoldoende garantie voor continuïteit, wat een cruciale variabele is voor goed jongerenwerk (Sonneveld, 2022) en jongerenwerk op school in het bijzonder (Sarti, 2019a). Leerlingen en docenten moeten nu eenmaal op je kunnen bouwen. Als dat fundament staat, wordt het jongerenwerk op school door zowat alle betrokkenen ervaren als een meerwaarde.

Woord van dank

Heel wat Amsterdammers hebben de voorbije jaren hun nek uitgestoken om jongerenwerk op school een kans te geven. De onderzoekers danken alle professionals die werkzaam zijn bij de scholen, jongerenwerkorganisaties, de gemeente en de leerlingen die hun medewerking verleenden aan deze studie. Om redenen van privacy worden de scholen niet bij naam genoemd. Maar zonder de bereidwillige medewerking van al hun medewerkers waren we nooit tot deze kennis gekomen. De professionals uit het jongerenwerk met wie we konden optrekken werken bij de stedelijke jongerenwerkorganisaties Dock, Swazoom, Combiwel, The Mall, PerMens, en Dynamo.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Woord van dank	5
Inhoudsopgave	6
1. Aanleiding en doelen van het onderzoek	7
1.1. Aanleiding.....	7
1.2. Jongerenwerk op school	8
1.3. Doelen van het onderzoek	9
2. Bevindingen	11
2.1. Implementatie en versterking van het jongerenwerk op school	11
2.1.1. Randvoorwaarden	12
2.1.2. Werkzame elementen	13
2.2. Doelrealisatie.....	20
2.2.1. Bijdrage aan functies.....	21
2.2.2. Bijdrage aan hoofdoelen	28
3. Conclusies, discussie en aanbevelingen	30
4. Methodische verantwoording: onderzoeksbenadering en werkwijze	33
5. Literatuur	35

1. Aanleiding en doelen van het onderzoek

1.1. Aanleiding

Scholen voor voortgezet onderwijs (VO) en jongerenwerkorganisaties werken steeds meer samen voor het voorkomen van schooluitval en om een preventieve aanpak te bieden bij het versterken van de schoolcarrière en de ontwikkeling van leerlingen. Jongerenwerkers, docenten en onderwijsondersteunend personeel op school zitten allemaal in de positie dat ze – naast ouders en familie – directe invloed kunnen uitoefenen op de ontwikkeling van jongeren. Voor scholen geldt dat zij voor de belangrijke en uitdagende taak staan jongvolwassenen af te leveren, die voorzien van een startkwalificatie de maatschappij in kunnen. De inzet van het jongerenwerk is dat het jongeren zodanig begeleidt en ondersteunt, dat zij zich kunnen ontwikkelen tot volwaardige individuen en in de gelegenheid worden gesteld zelfstandig een plek te verwerven in de volwassen wereld (Metz 2011; 2017).

De groei in samenwerking tussen het jongerenwerk en VO sluit aan op de recentelijke aandacht voor de omstandigheden waarbinnen jongeren in Nederland opgroeien. Voorbeelden hiervan zijn de toename van zorgen over sociale mediagebruik (Thomee, 2018) en de hulpvragen daaromtrent (Nederlands Jeugdinstituut, 2022; Todorovic et al., under review), een toename/verharding van jongeren die op jonge leeftijd in de criminaliteit belanden, een toename van mentale en schoolgerelateerde problemen als gevolg van lockdowns en in het algemeen een groeiende kansenongelijkheid (Rijnders et al., 2021; Moreland, 2021; Platform JEP, 2021). Met de meeste Amsterdamse jongeren gaat het gelukkig redelijk tot goed, maar jeugdprofessionals signaleren wel een toename van heftigere jeugdproblematiek (op school, thuis, op straat en/of online) (Samen voor Jongeren Amsterdam, 2020). Dit kan onder andere gepaard gaan met psychische problematiek, verslavingen, schooluitval, en een gebrek aan uitzicht op een positie op de arbeidsmarkt.

Tegelijk staat het formele onderwijs voor grote uitdagingen. Het lerarentekort kan leiden tot hogere werkdruk en langere werkuren voor leraren, tot grotere klassen en onvoldoende begeleiding en daardoor invloed hebben op de kwaliteit van het onderwijs. De zoektocht naar oplossingen voor dit tekort binnen het formele onderwijs is complex en vraagt veel tijd (Asscher et al., 2022). Daarnaast staat de status van leerkrachten onder druk door de toename en toegankelijkheid van informatiebronnen buiten de klas, en de democratisering van kennis, mede bespoedigd door het gebruik van informatietechnologie. Invloeden van straat en internet houden niet op bij de schoolpoort. Dit kan invloed hebben op de manier waarop leerkrachten met hun klas omgaan, de manier waarop ze zich presenteren en communiceren, en de manier waarop ze omgaan met conflicten en disciplinair beleid (El Hadioui, 2011).

Tweede- en vierdeklassers van de middelbare school voelden zich in 2021 minder gelukkig dan vóór de coronaperiode (in 2019) (RIVM, 2022). Deze resultaten geven aanleiding tot aandacht voor mentale

gezondheid en passende maatregelen. Vanuit leerlingen klinken steeds luidere zorgen over prestatie- en keuzedruk, wegens de invloed ervan op het mentaal welbevinden (Boer et al., 2022). Dit gaat gepaard met de roep om kleinschaligheid te organiseren, voor het waarborgen van de menselijke maat en het verbeteren van de onderwijskwaliteit en ondersteuning. Vertrouwen is voor jongeren heel belangrijk als het gaat om open zijn over je problemen en hulp vragen. Jongeren kunnen verschillende redenen hebben die het lastig maken anderen te vertrouwen. Toch hebben veel leerlingen wel iemand in de school die zij vertrouwen. Voor de één is dit een mentor of een docent en voor de ander is het de jongerenwerker (Jeugdplatform Amsterdam, 2022).

Amsterdam vindt het belangrijk dat alle jongeren veilig, gezond en kansrijk kunnen opgroeien en alle ruimte, middelen en mogelijkheden krijgen om hun talenten te ontwikkelen (Amsterdams Akkoord, 2022). Zowel vanuit het perspectief van jeugdproblematiek, van onderwijstekorten, en van de beleving van leerlingen is er voldoende urgentie om te kijken hoe scholen en hun partners beter om jongeren heen kunnen gaan staan. Een beloftevol initiatief in het licht van deze noodzaak is het jongerenwerk op school.

1.2. Jongerenwerk op school

Jongerenwerk op school biedt, net zoals het jongerenwerk in de wijk, vanuit de aanwezigheid – het present werken – op verschillende momenten op school een samenhangend aanbod van verschillende activiteiten en heeft een verscheidenheid aan functies: een aanspreekpunt vormen, signaleren en afstemmen, informeren, en het vergroten van de binding met de samenleving. Jongerenwerkers voeren hiertoe meerdere activiteiten uit in de school. Zo bieden ze een inloop, individuele begeleiding en voorlichtingslessen en organiseren ze groepsactiviteiten en pauze- en naschoolse activiteiten binnen school (Sarti et al., 2019a). Vooronderstelde meerwaarde van samenwerking tussen jongerenwerk en VO (Sarti et al., 2019a; Sarti et al., 2019b) is dat het een gezamenlijke aanpak mogelijk maakt die zich richt op meerdere leefgebieden van jongeren.

De jongerenwerker op school werkt in een veeleisende context waar verschillende levensdomeinen samenkomen; als een soort 'en/en professional':

- Hij stelt het belang van leerlingen centraal en heeft oog voor omringende actoren en factoren
- Zij weet procesgericht aan te sluiten bij het ritme van jongeren en bij het ritme van de school
- Hen is zowel offline als online op de hoogte van en actief in de jeugdige leefwereld
- Zij verzorgt jongerenwerk in de school en buiten de school
- Hij werkt samen met personeel binnen de school en maakt gebruik van verbindingen met relevante partijen erbuiten
- Men is onafhankelijk in de ogen van leerlingen en toch voldoende verankerd in de schoolstructuren

Hierdoor kunnen de verschillende leefwerelden van jongeren, zoals thuis, school en vrije tijd (zowel straat als online) dichterbij elkaar gebracht worden en kan bijvoorbeeld een mismatch tussen school en straatcultuur worden voorkomen (Azough, 2017; De Baat et al., 2014). Er is dan sneller zicht op hoe jongeren in de verschillende leefgebieden functioneren, waardoor beschermende factoren in de verschillende leefwerelden kunnen worden versterkt en risicofactoren kunnen worden verminderd (De Baat et al., 2014; Wilson & Tanner-Smith, 2013). Het jongerenwerk kan door haar positionering in het vrijetijd domein vanuit een meer gelijkwaardige vertrouwensrelatie jongeren begeleiden bij hun zoektocht naar identiteit en omgang met maatschappelijke vraagstukken. Samenwerking tussen jongerenwerk en VO kan leiden tot een sterk(er) positief pedagogisch klimaat waarin leerlingen zich op school veiliger en meer thuis voelen en zij ondersteuning ervaren in de zoektocht naar identiteit en de omgang met maatschappelijke vraagstukken (Jongepier et al., 2010; Metz & Meijs, 2015).

Sinds januari 2021 zijn er 35 jongerenwerkers op 20 verschillende VO- scholen, verdeeld over zes stadsdelen in Amsterdam, gestart met jongerenwerk op school. Vanaf 2022 is het jongerenwerk op nog eens 14 VO-scholen gestart. Jongerenwerk op school wordt gefinancierd vanuit het programma Positief Perspectief van afdeling Jeugd en afdeling Onderwijs van de Gemeente Amsterdam, in samenwerking met het Samenwerkingsverband Voortgezet Onderwijs Amsterdam-Diemen. Samen voor Jongeren Amsterdam, de samenwerkende jongerenwerk- en veldwerkorganisaties in Amsterdam, voert deze opdracht uit.

1.3. Doelen van het onderzoek

In opdracht van bovengenoemd samenwerkingsverband is gekozen om de introductie van jongerenwerk op Amsterdamse scholen te monitoren t.b.v. evaluatie en beleid. Het onderzoek van Lectoraat Youth Spot (Hogeschool van Amsterdam) is in het voorjaar van 2021 gestart. Het doel hiervan is inzicht te geven in de implementatie van jongerenwerk op school, in de meerwaarde ervan voor de ontwikkeling van leerlingen, het bevorderen van schoolveiligheid, het voorkomen van schooluitval, en in de mogelijkheden om het jongerenwerk in deze scholen te versterken.

De bijbehorende onderzoeksvragen waren:

1. Is jongerenwerk in 20 VO-scholen in Amsterdam goed geïmplementeerd en wat is de impact¹ van jongerenwerk in 20 VO-scholen in Amsterdam?

1.1. In hoeverre zijn de randvoorwaarden voor samenwerking (financiering, draagvlak en facilitering jongerenwerk op school) gerealiseerd?

---

¹ De impact van jongerenwerk op school wordt in dit onderzoek geformuleerd als 'aanwijzingen voor doelrealisatie'. Dit laat toe om uitspraken te doen over de waarschijnlijkheid van de bijdrage die jongerenwerk op school levert. Wil men uitspraken kunnen doen over de mate waarin *alleen* jongerenwerk op school verantwoordelijk is voor bepaalde effecten, en andere mogelijke invloeden uitsluiten, is een ander onderzoeksontwerp nodig.

1.2. In hoeverre zijn de werkzame elementen van samenwerking (bekendheid, toegankelijkheid, afstemming, partnerschap) gerealiseerd?

1.3. In welke mate worden de drie hoofddoelen (bevorderen van ontwikkeling², versterken van veilig schoolklimaat, het voorkomen van schooluitval) gerealiseerd?

2. Hoe kan jongerenwerk op school versterkt worden?

---

² Hier stond in eerdere versie 'vroegsignalering' (Propositie Samenwerkingsverband), maar uit gesprekken met de betrokkenen bleek dat dit niet als hoofddoel wordt gezien. Vandaar 'bevorderen van ontwikkeling' wat verwijst naar persoonlijke ontwikkeling (persoonsvorming) en maatschappelijke participatie (socialisatie) van leerlingen, twee principale doelen van het jongerenwerk. NB: Vroegsignalering is in dit onderzoek wel opgenomen als een belangrijke functie van het jongerenwerk.

2. Bevindingen

De bevindingen bestaan uit twee delen: eerst komen de ervaringen met het implementeren van jongerenwerk op school aan bod. Vervolgens gaan we in op aanwijzingen van doelrealisatie van jongerenwerk in Amsterdamse scholen.

2.1. Implementatie en versterking van het jongerenwerk op school

Een samenwerking tussen jongerenwerk en onderwijs is niet automatisch succesvol doordat ze samen in hetzelfde gebouw zitten. Uit onderzoek zijn daarvoor verschillende werkzame elementen en randvoorwaarden bekend. Youth Spot doet sinds 2018 onderzoek naar het jongerenwerk op school. Sindsdien is onder andere gekeken naar wat bijdraagt aan een goed verloop van de samenwerking tussen jongerenwerkers en schoolpersoneel. Hieruit zijn drie randvoorwaarden (structurele financiering, draagvlak en facilitering) en vier werkzame elementen (bekendheid, toegankelijkheid, afstemming, partnerschap) gekomen die succesvolle samenwerking mogelijk maken en versterken (Rijnders et al., 2021). De mate waarin deze randvoorwaarden en werkzame elementen zijn gerealiseerd, hangt direct samen met hoe goed het jongerenwerk op school kan worden geïmplementeerd. Dat betekent ook dat de meerwaarde van het jongerenwerk kan worden vergroot door inzet op deze randvoorwaarden en werkzame elementen.

De Amsterdamse samenwerkingspraktijken hebben ingezet op het opstarten en versterken van het jongerenwerk op school door het invullen en uitvoeren van actieplannen, op basis van een format³ van lectoraat Youth Spot. Op drie verschillende momenten hebben multidisciplinaire focusgroepen (samengesteld uit schoolcontactpersoon voor jongerenwerk, zorgcoördinator, veiligheidscoördinator, lid van MT, mentor, onderwijsondersteunend personeel en jongerenwerker) geformuleerd hoe, en met welke concrete acties, de bijdrage van het jongerenwerk op school vergroot kan worden. Op basis van de ingevulde instrumenten (C1: N=14, C2: N=16, C3: N=12⁴), aangevuld met antwoorden uit diepte-interviews brengen we in beeld in hoeverre de randvoorwaarden en werkzame elementen voor samenwerking zijn gerealiseerd en hoe de Amsterdamse samenwerkingspraktijken daarmee het jongerenwerk op school hebben kunnen versterken.

---

³ Voor meer informatie, zie hoofdstuk 4. Methodische Verantwoording: Onderzoeksbenadering en werkwijze.

⁴ De aanduiding 'C' staat voor een contactmoment met de multidisciplinaire focusgroepen. De aanduiding 'N' staat hier voor het aantal scholen.

2.1.1. Randvoorwaarden

De randvoorwaarden voor samenwerking zijn eisen waaraan voldaan moet worden om samenwerking plaats te laten vinden. Deze hangen nauw met elkaar samen en kunnen niet afzonderlijk van elkaar beschouwd worden (Rijnders et al., 2021)

Structurele financiering

Uit eerder onderzoek is bekend dat het enkele jaren kost om een productieve samenwerking tussen het jongerenwerk en school op te bouwen. Wanneer langdurige financiering en daarmee samenwerking ontbreken, blijft de mogelijke bijdrage op de ontwikkeling van jongeren vooralsnog uit (Rijnders et al., 2021). De financiering is bij de Amsterdamse samenwerkingspraktijken twee jaar lang gedragen door de Gemeente Amsterdam (binnen het beleidsprogramma Positief Perspectief). Dit bood de mogelijkheid om een goede samenwerking op te zetten maar garandeert door het tijdelijke karakter geen continuïteit. Deze continuïteit is wel van belang om de preventieve waarde vanuit het jongerenwerk te kunnen realiseren (Sonneveld, 2022). Een aantal jongerenwerkers heeft het signaal afgegeven dat zij druk hebben ervaren om de meerwaarde van het jongerenwerk op school te bewijzen ter behoud van deze financiering. Deze druk werd soms zwaarder ervaren door de sluiting van VO-scholen tijdens coronalockdowns, omdat dit het implementeren van het jongerenwerk op school bemoeilijkte. Daarnaast is in de interviews vanuit meerdere samenwerkingspraktijken de wens geuit voor meer aanwezige uren op school, maar vaak was dat niet mogelijk binnen de huidige financiering.

Draagvlak creëren en behouden

Het creëren en behouden van draagvlak voor het jongerenwerk onder schoolpersoneel én op managementniveau is een noodzakelijke voorwaarde voor de samenwerking tussen school en het jongerenwerk. Dit zorgt er namelijk voor dat de positie van het jongerenwerk gefaciliteerd wordt (Rijnders et al., 2021). Binnen de Amsterdamse samenwerkingspraktijken was bij de start het formele draagvlak onder directies geregeld. Naarmate het jongerenwerk op school bekender en zichtbaarder werd voor schoolpersoneel en zorgteam, groeide ook onder meer medewerkers het draagvlak voor jongerenwerkers op school.

Facilitering

Facilitering van jongerenwerk draagt bij aan de inbedding van het jongerenwerk op school. Wanneer het jongerenwerk niet gefaciliteerd wordt in bijvoorbeeld het beschikbaar stellen van ruimtes binnen school, het vrijroosteren van leerlingen voor jongerenwerkactiviteiten of het koppelen van jongerenwerkers en schoolpersoneel, kan er geen samenwerking plaats vinden (Rijnders et al., 2021). In de meeste Amsterdamse samenwerkingspraktijken is het jongerenwerk op school vanaf de start gefaciliteerd vanuit het management op scholen. Naarmate het draagvlak voor jongerenwerk op school groeide, kregen jongerenwerkers ook meer taken en rollen in school. Zowel management als schoolpersoneel

faciliteerden wat nodig was voor de uitvoer van deze nieuwe werkzaamheden.

2.1.2. Werkzame elementen

Onderstaande vier werkzame elementen zijn die onderdelen van de samenwerking waarvan uit eerder onderzoek blijkt dat deze bijdragen aan een goed verloop van de samenwerking (Rijnders et al., 2021).

a. Versterken van de bekendheid

Het eerste werkzame element, bekendheid, draagt eraan bij dat leerlingen en schoolpersoneel gebruik kunnen maken van het jongerenwerk. Bekendheid creëert en versterkt draagvlak voor het jongerenwerk op school en zorgt ervoor dat leerlingen en schoolpersoneel kennis hebben van de aanwezigheid van het jongerenwerk op school, en dat zij weten waarvoor zij een beroep op het jongerenwerk kunnen doen. Bekendheid ontstaat niet vanzelf en vraagt vooral van het jongerenwerk dat het zichzelf continu zichtbaar maakt binnen school. Van de school vraagt dit dat zij het jongerenwerk hierbij faciliteert. Hierbij is het belangrijk onderscheid te maken tussen: 1) bekendheid onder schoolpersoneel en 2) bekendheid onder de leerlingen (Rijnders et al., 2021).

Bekendheid onder schoolpersoneel

In de onderzochte samenwerkingspraktijken heeft de meerderheid (11 van de 14⁵) in hun eerste actieplannen ingezet op het vergroten van bekendheid onder schoolpersoneel. In de opstartfase beoogden praktijken dat zoveel mogelijk medewerkers de jongerenwerkers leerden kennen, wat hun rol is in school (en daarbuiten) en op welke manier zij een beroep kunnen doen op hun inzet. Ingezette vormen hiervoor waren bijvoorbeeld een presentatie over het jongerenwerk voor schoolpersoneel, deelname aan een teamoverleg, meegaan met het introkamp of een berichtje plaatsen in de interne nieuwsbrief.

“Door naar het kamp te gaan is het contact met de mentoren van de eerste leerjaren verbeterd. Dit heeft ervoor gezorgd dat zij ons [jongerenwerkers] meer opzoeken.” – School 6⁶

Door de tijd heen zijn andere vormen ontwikkeld om schoolpersoneel (in het bijzonder mentoren) bekend te maken met de rol die het jongerenwerk vervult in school. Voorbeelden zijn meegaan met een personeelsuitje en het maken en introduceren van een routekaart/menukaart. Naarmate de samenwerking meer vorm krijgt (C3) zetten de samenwerkingspraktijken in op het intensiveren van contacten met schoolpersoneel.

---

⁵ Voor de toelichting bij de aantallen, zie hoofdstuk 4. Methodische verantwoording.

⁶ De aanduiding ‘School X’ na een citaat betekent dat het een citaat betreft uit het actieplan of monitorinstrument ingevuld door een multidisciplinaire focusgroep.

Bekendheid onder leerlingen

Door samenwerkingspraktijken (C1: N=10, C2/3: N=9) zijn voortdurend acties geformuleerd gericht op het vergroten van bekendheid van het jongerenwerk onder leerlingen. Bij de opstart beoogden jongerenwerkers de bekendheid te realiseren via een introductiepraatje bij de brugklassen, het aansluiten bij lessen of themadagen, het organiseren van activiteiten in de school die aansluiten bij de leefwereld van leerlingen, het dragen van herkenbare kleding en het verspreiden van het activiteitsaanbod via posters. Zoals een zorgleerkracht opmerkt:

“Vaker zichzelf voorstellen in de klassen. De mentor en leerlingen waren erg onder de indruk.” – School 12

Sommige praktijken zijn hierbij bewust begonnen in de onderbouw en pas wat later in de bovenbouw. Ook valt op dat op scholen in het begin veelal bekendheid gegenereerd wordt middels fysieke aanwezigheid, en dat in een later stadium ook bekendheid wordt gegenereerd via de inzet van sociale mediakanalen.

“Op sociale media (Instagram) zou de jongerenwerkorganisatie wat meer kunnen doen. Dit is namelijk wel de leefwereld van de kinderen. De organisatie heeft het Instagramaccount van de school.” – School 12

Tijdens het derde contactmoment valt op dat de geformuleerde acties meer zijn gericht op de het goed houden van de bekendheid onder leerlingen, onder andere door vaste activiteiten aan te bieden in de school, hierover te (blijven) communiceren via (online) flyers en door nieuwe jongerenwerkers goed te introduceren. Maar ook door in het vizier te komen bij de nieuwe groep brugklassers door deze nieuwe klassen langs te gaan.

“...een goede introductie is wel heel belangrijk zodat de docenten en het schoolpersoneel en de leerlingen de gezichten kennen. Een van de jongerenwerkers die nu werkzaam is, is bijvoorbeeld niet zo geïntroduceerd terwijl dat wel had moeten.” – School 8

b. Versterken van de toegankelijkheid

Het tweede werkzame element, toegankelijkheid, houdt in dat het jongerenwerk voldoende benaderbaar en goed bereikbaar is voor zowel leerlingen als schoolpersoneel. Een goede toegankelijkheid van het jongerenwerk maakt het mogelijk dat leerlingen en de school het jongerenwerk daadwerkelijk weten te vinden waardoor zij gebruik kunnen maken van het jongerenwerk (Sarti et al., 2019b). Ook betekent het dat het jongerenwerk zo is ingebed dat zij, waar nodig, leerlingen en schoolpersoneel kan bereiken. Uit eerder onderzoek is bekend dat de volgende zaken bijdragen aan het versterken van de toegankelijkheid: 1) het hebben van een eigen, centraal gelegen ruimte, 2) voldoende aanwezig en benaderbaar zijn en 3)

een team van goed op de school en op de leerlingen afgestemde jongerenwerkers.

Eigen centraal gelegen ruimte

Een (deels) eigen ruimte biedt het jongerenwerk de mogelijkheid om zichtbaar een eigen domein te hebben in de school en biedt leerlingen daarmee een plek waar zij even 'uit' het schoolsysteem zijn en vrijuit kunnen praten in een vrijwillig kader. De ruimte is bij voorkeur onderscheidend van de andere ruimtes van school om het specifieke karakter van het jongerenwerk te benadrukken en past qua grootte bij de activiteiten die erin worden verricht (Sarti et al., 2019b). Om de ruimte goed vindbaar en toegankelijk te laten zijn is het van belang dat deze ruimte een centrale ligging heeft in de school, zoals grenzend aan de aula.

In Amsterdam hebben zes samenwerkingspraktijken tijdens de opstartfase (periode C1 en C2) acties geformuleerd op het (willen) creëren van een eigen centraal gelegen ruimte voor de jongerenwerkers in de school. Tijdens het tweede contactmoment waren er daarnaast twee samenwerkingspraktijken waar de focus lag op het realiseren van een beter gelegen ruimte. Inzet is om met deze ruimte de zichtbaarheid en benaderbaarheid van de jongerenwerkers in school te vergroten voor leerlingen.

“Door aanwezig te zijn en een kamer te hebben, komen leerlingen makkelijker naar de jongerenwerkers toe.” – School 12

Tijdens het laatste meetmoment (herfst 2022) geven twee scholen aan dat de eigen ruimte, vanwege ruimtegebrek nog niet is gerealiseerd.

“Voor jongerenwerker en leerlingen is het wel erg fijn als er een eigen ruimte voor het jongerenwerk komt. Nu zit de jongerenwerker bij de zorgcoördinator op de kamer. De leerlingen weten het jongerenwerk wel te vinden zo maar door in de kamer met de zorgcoördinator te zitten nodigt het voor leerlingen niet altijd uit om gevoelige dingen te bespreken. Dan moet er toch wel uitgeweken worden naar buiten of een andere ruimte.” – School 4

Voldoende aanwezig en benaderbaar

Voldoende aanwezigheid en benaderbaar zijn houdt in dat de omvang en de inzet van jongerenwerkers past bij het doel van de samenwerking tussen jongerenwerk en school, en dat schoolpersoneel en leerlingen ook daadwerkelijk contact kunnen maken met de jongerenwerkers. De omvang en de inzet van jongerenwerkers in school kan afhankelijk zijn van de grootte en uitdagingen van de school. Zo kunnen jongerenwerkers tussen de twee tot vijf dagen per week, één of twee dagdelen aanwezig zijn en voeren zij verschillende soorten activiteiten uit. Structurele aanwezigheid en een open houding van jongerenwerkers maken dat zij zowel voor leerlingen als schoolpersoneel voldoende aanwezig en benaderbaar zijn.

Twee jaar jongerenwerk op Amsterdamse scholen: een onderzoek naar implementatie, doelrealisatie en versterking

Lectoraat Youth Spot – version 0.0

© 2023 Copyright Hogeschool Amsterdam

15 of 37

Op de Amsterdamse scholen hebben acht samenwerkingspraktijken ingezet op versterken van continuïteit in aanwezigheid van jongerenwerkers in de school om contact met en zichtbaarheid bij leerlingen te vergroten. Concreet wilden zij dit bereiken door structuur en voorspelbaarheid te bieden voor zowel leerlingen als schoolpersoneel wat betreft de momenten waarop jongerenwerkers vindbaar en aanspreekbaar zijn. Bijvoorbeeld via het opzetten van vaste inloopsprekuren, het organiseren van wekelijkse laagdrempelige activiteiten, vaste contactmomenten met de leerlingenraad en op vaste momenten rondlopen, zoals tijdens pauzes of dagstart. In meerdere scholen is de wens uitgesproken om het aantal uren van de jongerenwerker(s) in school per week te vergroten naar meer dan twee dagdelen per week om zo meer aanwezigheid te creëren.

Resultaten van het derde contactmoment laten zien dat er op vijf scholen aandacht blijft voor het verder versterken van de aanwezigheid en benaderbaarheid. Dit uit zich in acties rond proactief leerlingen aanspreken tijdens pauzes, meer (vaste tijden van) aanwezigheid, gebruik maken van de eigen ruimte en aanwezigheid bij schoolactiviteiten. Waar jongerenwerkers eerst nog afwachtend waren om in het schoolrooster 'in te breken', organiseren zij ondertussen activiteiten en bijeenkomsten (bijvoorbeeld over online weerbaarheid) op en buiten school. Wanneer de jongerenwerkers standaardtijden hebben waarop zij aanwezig zijn en een duidelijke locatie, weten de leerlingen de jongerenwerkers te vinden om met hen te praten. Die 'stabiele aanwezigheid' wordt gewaardeerd.

Goed afgestemd team

Een team van goed op de school en op de leerlingen afgestemde jongerenwerkers houdt in dat het team van jongerenwerkers dusdanig is samengesteld dat zij binnen de schoolcontext passen en over de kennis, ervaring en competenties beschikken om afgestemd te raken op de school en de leerlingen. Een goede match tussen jongerenwerkers onderling, met de leerlingen en met het schoolpersoneel draagt bij aan de toegankelijkheid van het jongerenwerk. Het team van jongerenwerkers kan hierdoor sneller en makkelijker aansluiten op de leefwereld van jongeren, het gedrag van de leerlingpopulatie eerder duiden en daardoor signalen van de leerlingen sneller oppikken en bespreekbaar maken (Sarti et al., 2019b).

De Amsterdamse samenwerkingspraktijken hebben zowel een mannelijke als vrouwelijke jongerenwerker om bij zoveel mogelijk leerlingen aan te sluiten. Ze hebben in de periode van onderzoek via de actieplannen (C1/2/3) niet ingezet om de afstemming van het team te versterken. Wel wordt erkend dat

“de persoonlijkheid [van de jongerenwerker] moet passen bij het schoolkarakter” - School 13

In enkele interviews wordt gevraagd om meer aandacht voor matching bij aanvang zodat de juiste jongerenwerker op de juiste school terecht komt. Zo wordt het voor iedereen helder waar de behoeften van de school liggen, wat de leerlingen bezighoudt en welk pedagogisch project leidend is in de school.

Hier kan dan zo goed mogelijk op aangesloten worden:

"Op papier staat het allemaal leuk, het plan van de gemeente, maar het staat of valt wel met de mensen die je krijgt" - School 1, directeur

NB: Invloed van corona

Het coronavirus en de nasleep ervan beheersten grotendeels de periode van het onderzoek.

De implementatie van jongerenwerk in school is gestart gedurende de (gedeeltelijke) lockdown, waardoor een groot deel van de leerlingen onderwijs vanuit huis volgde. De invulling en vormgeving van jongerenwerk op school in deze lockdownperiode, wisselde per school.

De impact van corona (en de maatregelen daaromtrent) op de gezondheid, leefstijl en het welzijn van jongeren had daarmee ook impact op de implementatie van jongerenwerk op school. Door de coronapandemie was het voor jongerenwerkers op school verre van eenvoudig hun bekendheid en toegankelijkheid in school te realiseren en te versterken. Door de gestelde maatregelen was het ingewikkeld om contact te leggen en relaties op te bouwen met leerlingen en schoolpersoneel. Leerlingen waren niet aanwezig en er konden geen groepsactiviteiten georganiseerd worden. Op een aantal scholen, waar al langer jongerenwerkers waren vanuit de doorlopende pilots en er al een stevige basis lag, kon het jongerenwerk wel veel betekenen in de coronaperiode en zochten zij jongeren ook thuis en in de wijk op.

c. Versterken van de afstemming

Het derde werkzame element, afstemming, houdt in dat er doorgaande informatie-uitwisseling plaatsvindt op verschillende niveaus waarmee het jongerenwerk en school elkaars werkprocessen versterken. Afstemming draagt er onder andere aan bij dat in een vroegtijdig stadium de benodigde ondersteuning wordt aangeboden en er eerder passende hulp gevonden kan worden (Sarti et al., 2019b). Uit eerder onderzoek weten we dat voor deze afstemming drie zaken belangrijk zijn: 1) korte communicatielijnen 2) een vast aanspreekpunt vanuit de school, en 3) een betrokken coördinator vanuit het jongerenwerk.

Korte communicatielijnen

Voor het versterken van de afstemming is het ten eerste van belang om korte communicatielijnen te onderhouden zodat jongerenwerkers en schoolpersoneel informatie met elkaar kunnen delen. Dit kan zowel tijdens formele als informele overlegmomenten (Sarti et al., 2019b).

Alle Amsterdamse samenwerkingspraktijken (N=14) hebben in de opstartfase ingezet op het creëren en benutten van korte communicatielijnen binnen school. Er is met name ingezet op korte lijnen tussen jongerenwerkers en de zorgcoördinator of het Zorg Advies Team (ZAT) en mentoren. Bijna alle scholen beogen deze korte lijnen te realiseren door in te zetten op het incidenteel (schriftelijk) delen van signalen, bieden van terugkoppelingen en updates, en/of het incidenteel afstemmen van handelen. Een deel van de scholen zet in op het incidenteel vormgeven van overleggen tussen ZAT en jongerenwerk of jongerenwerkers incidenteel laten aansluiten bij de structurele overleggen zoals het ZAT:

“Vast overleg met het zorgteam en andere relevante personen binnen school. Dat is handig om te doen omdat veel zorgleerlingen bij het jongerenwerk worden opgevangen. Het jongerenwerk beschikt vaak over een bepaalde achtergrondinformatie die nuttig kan zijn. Het is verstandig om via zo'n overleg meer informatie met elkaar te delen.” – School 8

In contactmomenten 2 (N=13) en 3 (N=9) zetten samenwerkingspraktijken meer in op inbedding van de informatie-uitwisseling in de schoolprocessen. Praktijken beogen om de jongerenwerker structureel aan te laten sluiten bij formele overleggen op school en waar nodig toe te werken naar een meer gelijkwaardige samenwerkingsrelatie in de school. Naast (vaste) deelname van het jongerenwerk aan formele overlegvormen in school, worden de korte communicatielijnen ook vormgegeven via gesprekjes in de wandelgang van de school met voornamelijk mentoren en docenten. Vanaf contactmoment 2 valt op dat ongeveer de helft van de samenwerkingspraktijken ook inzet op het creëren en/of ‘warmhouden’ van korte lijnen met professionals en ouders in de wijk.

“Door het combineren van de vroege signalen, kunnen we sneller handelen en afstemmen wie wat doet.” - School 6

Vast aanspreekpunt vanuit school en betrokken coördinator vanuit het jongerenwerk

Het vaste aanspreekpunt is een centraal aanspreekpunt voor het jongerenwerk die het mandaat heeft om het jongerenwerk binnen school te faciliteren. Deze werkt vaak als zorgcoördinator, MT lid of mentor en onderhoudt contact met de jongerenwerkers, draagt vanuit school de verantwoordelijkheid over de informatiewisseling met en tussen het schoolpersoneel en vormt hiermee de verbinding tussen de school en het jongerenwerk (Rijnders et al., 2021).

De samenwerkingspraktijken hebben niet concreet ingezet op het versterken een vast aanspreekpunt vanuit school en een betrokken coördinator vanuit het jongerenwerk. De reden dat hier geen acties op zijn geformuleerd is niet duidelijk. Mogelijk is de reden dat er vanuit het samenwerkingsverband hier bij de start van jongerenwerk op school aanspreekpunten voor zijn aangesteld.

d. Versterken van het partnerschap

Het vierde werkzame element, partnerschap, houdt in dat jongerenwerk en school beide aparte voorzieningen zijn en vanuit hun eigen professionaliteit samenwerken in een gezamenlijke aanpak die zich richt op de persoon van de jongere, op school en in de buurt (Sarti et al., 2019b). Partnerschap draagt eraan bij dat beide partijen een gedeeld doel formuleren en hierin kunnen profiteren van elkaars expertise en ervaring. Hierdoor kunnen jongerenwerk en school elkaar aanvullen. Belangrijke onderdelen die kunnen bijdragen aan partnerschap zijn: 1) een gelijkwaardige werkrelatie en 2) een heldere rol- en taakverdeling. Met een gelijkwaardige werkrelatie wordt een duurzame werkrelatie bedoeld waarin het jongerenwerk en de school evenveel zeggenschap hebben, elkaars expertise (h)erkennen, en het vertrouwen hebben dat eenieder vanuit de eigen professionaliteit een bijdrage levert aan het

gezamenlijke doel van de samenwerking (Rijnders et al., 2021). Een heldere rol- en taakverdeling houdt in dat duidelijk is wat de taken en verantwoordelijkheden zijn van zowel het jongerenwerk als de school en dat beide partijen dit van elkaar weten en ernaar handelen. Dit voorkomt rolverwarring en zo blijft het eigen karakter van het jongerenwerk en de school gewaarborgd.

Dit onderzoek laat zien dat er tijd nodig is voordat er binnen scholen een goed en volledig beeld ontstaat van wat de rollen en taken vanuit het jongerenwerk (kunnen) zijn en op welke manier jongerenwerkers van meerwaarde kunnen zijn in de school.

Een derde van de samenwerkingspraktijken (N=5) zijn vanaf de opstartfase duidelijk gericht op het verhelderen van de rol- en taakverdeling. Ze bespreken bijvoorbeeld wat de jongerenwerker kan betekenen in bestaande (thema)projecten, voorlichtingsactiviteiten of surveillancerondes.

“Er moet duidelijk zijn wat het doel is van de samenwerking en het aansluiten van de jongerenwerker bij de overleggen. Bijvoorbeeld dat de jongerenwerker contact krijgt met de mentor. Of dat jongerenwerkers vertellen over veranderingen in het activiteitenprogramma. Dan is iedereen daar ook gelijk van op de hoogte. En het helpt ook bij de zichtbaarheid.” - School 8

Zodra het schoolpersoneel beter zicht heeft op wie jongerenwerkers zijn en wat zij doen in de school valt op dat de samenwerkingspraktijken meer inzetten op het uitbreiden en sterker inbedden van de rol van het jongerenwerk op school (C1: N=13, C2: N=10).

“De leraren weten de jongerenwerkers sneller te vinden en vragen vaker hun expertise op specifieke casussen. Doordat de jongerenwerkers leerlingen vaak buiten de school kennen en in een ander klimaat zien, bereiken zij de leerlingen die voor de school onbereikbaar zijn. Jongerenwerkers en schoolpersoneel versterken elkaar, hierdoor is het contact zo vruchtbaar.” – School 6

Er ontstaan plannen om de taken van het jongerenwerk op school te verbreden ten behoeve van de ontwikkeling van leerlingen. Voorbeelden van deze uitbreiding van taken zijn: het ontwerpen en uitvoeren van thematische groepsactiviteiten in school, het betrekken van jongerenwerkers bij thema's als seksuele veiligheid en online weerbaarheid, het opstarten van individuele begeleiding, jongerenwerkers laten aansluiten bij 'lastige klassen', huisbezoeken bij leerlingen die spijbelen, kennisoverdracht naar docenten over de online leefwereld en de straatcultuur en het organiseren van verbindende wijkactiviteiten.

“Actiepunt: Jongerenwerkers koppelen aan nieuwe docenten, zodat jongerenwerkers hen mee kunnen nemen in de wijkcultuur en de belevingswereld van de leerlingen. Nieuwe docenten kunnen hierdoor meer bewustzijn krijgen in hoe om te gaan met de leerlingen.” - School 11

Deze uitbreiding van taken en rollen maakt duidelijk dat de gelijkwaardige werkrelatie sterker wordt en het draagvlak voor en vertrouwen in het jongerenwerk op school groeit.

“In het begin was er veel goedkeuring nodig, dat is nu niet meer het geval. Er is veel vertrouwen.”

– School 13

Afgaande op de informatie uit de actieplannen kan gesteld worden dat het jongerenwerk op de meeste scholen met enig succes geïmplementeerd is. Zo zijn op de zowat alle scholen de randvoorwaarden grotendeels vervuld, en is in gezamenlijkheid en met resultaat aan de werkzame elementen gewerkt. De interviews bevestigen dit beeld. Ten aanzien van de voorgaande periode zonder jongerenwerkers binnen de muren, ervaart men dat de jongerenwerker een extra expertise binnenbrengt. En ook ten aanzien van het reeds aanwezige personeel op school vindt men dat het jongerenwerk grotendeels iets unieks toevoegt: ‘zij voelen de leerlingen beter aan’ (School 2, pedagogisch medewerker).

Om de vruchten van deze grotendeels geslaagde implementatie te blijven plukken, wijzen de respondenten op de volgende aandachtspunten:

- Tijd en aandacht voor afstemming tussen schoolprofessionals en jongerenwerkers bij aanvang en gedurende de samenwerking
- Blijvend investeren in korte communicatielijnen tussen professionals die in en buiten school om de jongere heen kunnen gaan staan.

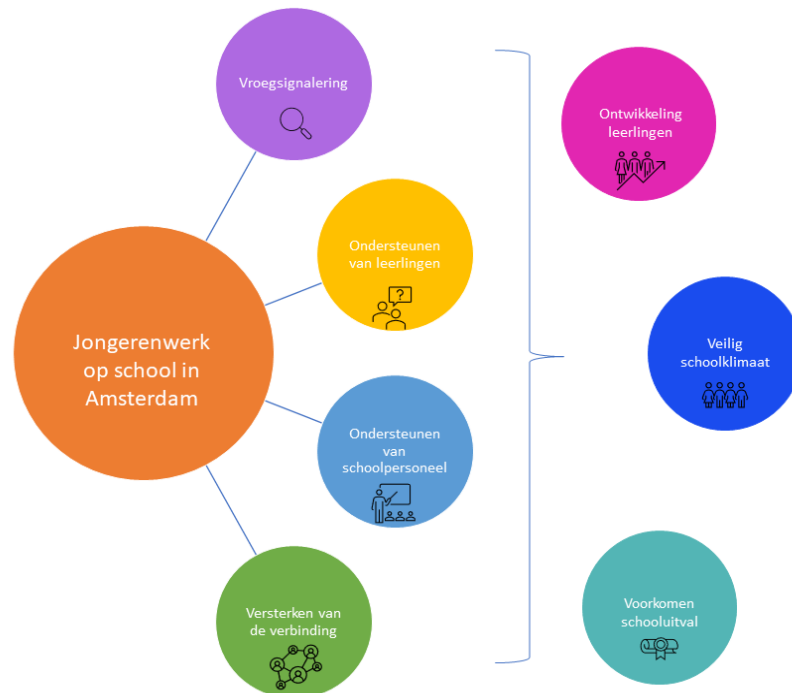
2.2. Doelrealisatie

In dit tweede deel van de bevindingen presenteren we in welke mate de Amsterdamse samenwerkingspraktijken ervaren dat het jongerenwerk op school bijdraagt aan 1) vroegsignalering 2) het ondersteunen van leerlingen 3) het ondersteunen van schoolpersoneel en 4) samenwerking tussen professionals in en om school. Vervolgens beschrijven we op welke manier zij hieraan bijdragen. Tot slot wordt gekeken welke aanwijzingen dit onderzoek heeft opgeleverd dat jongerenwerk op school met deze functies bijdraagt aan de doelen ‘ontwikkeling leerlingen’, ‘veilig schoolklimaat’, en ‘voorkomen schooluitval’. De resultaten zijn gebaseerd op de ingevulde monitoringsinstrumenten die op drie momenten zijn ingevuld.⁷

---

⁷ zie hoofdstuk 4. Methodische verantwoording

Figuur 1. Functies en doelen van het jongerenwerk op school

2.2.1. Bijdrage aan functies

Vroegsignalering

Onder vroegsignalering verstaan wij het in een vroegtijdig stadium (voordat problemen groot worden en escaleren) signaleren van wensen, behoeften, problemen en capaciteiten van individuen en groepen. Inzicht hierin is enerzijds nodig om jongeren te kunnen stimuleren en ondersteunen om met deze wensen, behoeften en/of problemen aan de slag te gaan. Anderzijds om jongeren tijdig te kunnen doorverwijzen naar vormen van ondersteuning of hulpverlening. Uiterlijke kenmerken, terloopse opmerkingen of opvallend gedrag (zowel offline als online) en individuele gesprekjes zijn belangrijke input voor het signaleren. Jongerenwerkers besteden daarbij aandacht aan zowel individuen als de (sub)groep.

Tabel 1. Bijdrage jongerenwerk op school aan vroegsignalering

In welke mate dragen jongerenwerkers op school bij aan vroegsignalering	Niet	Weinig	Redelijk	Behoorlijk	Veel
Contactmoment 1 (n=14)	0	2 (14%)	2 (14%)	6 (43%)	4 (29%)
Contactmoment 2 (n=16)	1 (6%)	0	7 (44%)	5 (31%)	3 (19%)
Contactmoment 3 (n=12)	0	0	3 (25%)	6 (50%)	3 (25%)

Op de vraag in welke mate jongerenwerk op school bijdraagt aan vroegsignalering antwoordt een ruime meerderheid van de samenwerkingspraktijken tijdens contactmomenten 1 (72%) en 3 (75%) dat het jongerenwerk op school hier behoorlijk tot veel aan bijdraagt. Tijdens contactmoment 2 is dat de helft (50%) van de praktijken en geeft 44 procent aan dat het jongerenwerk hier redelijk aan bijdraagt.

Veel samenwerkingspraktijken geven aan dat jongerenwerkers bijdragen aan vroegsignalering doordat zij aansluiting zoeken bij de leefwereld van leerlingen. Dit doen ze door leerlingen op een laagdrempelige manier aanspreken in de pauzes, tussenuren of na school (N=14). Zij vragen bijvoorbeeld hoe het met ze gaat en wat leerlingen bezighoudt, tonen interesse in hun leven of spelen spelletjes met ze. Tijdens bijeenkomsten, uitjes en activiteiten op of vanuit school leggen jongerenwerkers contact met leerlingen en komen hun problemen, interesses, talenten aan het licht (N=7). Door één-op-één gesprekken aan te gaan met leerlingen, bijvoorbeeld door samen een wandeling te maken, leren de jongerenwerkers de leerlingen beter kennen (N=5). Deze vormen van contact maken maakt het voor leerlingen gemakkelijker om hun signalen af te geven en bespreekbaar te maken.

Een zorgcoördinator vertelt:

'Jongerenwerk maakt de drempel lager voor leerlingen om een hulpvraag te stellen of om ergens bij geholpen te worden... Zodat de ballon niet te gespannen staat, en dat er in de klas uitkomt' - School 2

Doordat de jongerenwerkers aansluiten bij de leefwereld van leerlingen komen zij makkelijker in gesprek met leerlingen en zijn ze in staat om een betekenisrelatie met leerlingen op te bouwen. Naast dat jongerenwerkers zelf contact maken met leerlingen in de school worden zij ook door schoolpersoneel geattendeerd op leerlingen die wat extra aandacht van de jongerenwerker verdienen. Een meerderheid van de samenwerkingspraktijken geeft aan dat jongerenwerkers vaak voorkennis over leerlingen hebben doordat zij leerlingen ook ontmoeten in de online leefwereld (N=13) en in de wijk, bijvoorbeeld via huisbezoeken, gesprekken met ouders of contact met leerlingen in het jongerencentrum. Waar nodig delen jongerenwerkers deze signalen met schoolpersoneel. De wetgeving rondom privacy is hierin een aandachtspunt. Wat speel je door aan anderen? Wat laat je daarin weten aan de leerling zelf? De meeste scholen hebben deze obstakels rondom informatiedelen wel overwonnen door hier goede afstemming over te hebben. Vaak genoemde voorbeelden van wat jongerenwerkers signaleren zijn: motivatieproblemen, stress omwille van keuzes en prestaties, middelengebruik, handel in (op school) verboden middelen, armoede, maar ook talenten zoals een sportieve, creatieve of sociale aanleg.

Ondersteunen en begeleiden van leerlingen

Jongerenwerkers ondersteunen leerlingen bij hun ontwikkeling en participatie op school en in de samenleving. Dit kan aanvullend zijn op de begeleiding van leerlingen uitgevoerd door mentoren of andere professionals en instanties in en rondom school zoals jeugdhulpverlening. Doordat jongerenwerkers een meer gelijkwaardige relatie hebben met leerlingen dan schoolpersoneel en vanuit een onafhankelijke positie opereren, is de verwachting dat zij sneller een betekenisrelatie met leerlingen opbouwen en hen goed kunnen ondersteunen bij hun schoolcarrière, persoonlijke ontwikkeling en participatie op school en in de samenleving.

Tabel 2. Bijdrage jongerenwerk op school aan ondersteunen en begeleiden van leerlingen

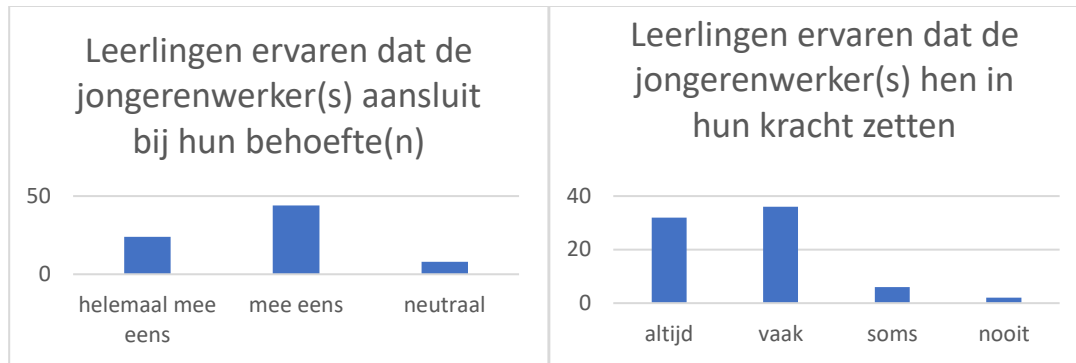
In welke mate dragen jongerenwerkers op school bij aan het ondersteunen van leerlingen	Niet	Weinig	Redelijk	Behoorlijk	Veel
Contactmoment 1 (n=14)	0	2 (14%)	1 (7%)	7 (50%)	4 (29%)
Contactmoment 2 (n=16)	0	0	4 (25%)	10 (63%)	2 (12%)
Contactmoment 3 (n=12)*	0	0	4 (40%)	3 (30%)	3 (30%)

* 2 multidisciplinaire focusgroepen hebben deze vraag niet beantwoord. Er zijn dus in totaal 10 van de 12 groepen die deze vraag hebben ingevuld.

Op de vraag in welke mate jongerenwerk op school bijdraagt aan het ondersteunen van leerlingen antwoordt een meerderheid van de samenwerkingspraktijken tijdens alle contactmomenten dat het jongerenwerk hier behoorlijk tot veel aan bijdraagt (C1: 79%, C2: 75%, C3: 60%). Tijdens de twee laatste contactmomenten heeft ook nog een aanzienlijk deel van de samenwerkingspraktijken aangegeven dat het jongerenwerk in redelijke mate een bijdrage levert aan het ondersteunen van leerlingen (C2: 25%, C3: 40%). Alle samenwerkingspraktijken (N=16) geven aan dat jongerenwerkers op school hieraan bijdragen door met leerlingen één-op-één gesprekken te voeren, variërend van smalltalk tot meer serieuze gesprekken.

De bevraging van leerlingen bevestigt deze ervaringen:

Met de stelling dat de jongerenwerker(s) op school aansluiten bij de behoefte(n) van leerlingen is de ruime meerderheid het (helemaal) mee eens (N=68, 90%). Een klein aantal leerlingen reageert neutraal met betrekking tot deze stelling (N=8, 10%). Op de vraag of leerlingen ervaren dat de jongerenwerker(s) op school hen in hun kracht zetten antwoordt een ruime meerderheid dat dit altijd of vaak zo is (N=68, 89%). Slechts een klein aandeel geeft aan dit soms of nooit zo te ervaren (N=8, 11%).

Met de stelling dat leerlingen een betekenisvolle relatie ervaren met de jongerenwerker(s) op school is een ruime meerderheid het (helemaal) mee eens (N=66, 92%)⁸. Weinig leerlingen zijn neutraal wat betreft deze stelling (N=6, 8%). Een groot deel van de bevroagde leerlingen geeft aan altijd tot vaak één-op-één contact te hebben met de jongerenwerker(s) op school (N=72, 95%). Slechts twee leerlingen (3%) geven aan soms één-op-één contact met de jongerenwerker op school te hebben.⁹

⁸ In twee gevallen is deze vraag niet beantwoord. Dat betekent dat er 72 leerlingen deze vraag wel hebben beantwoord.

⁹ Door afronding komt het totale percentage niet uit op 100 procent.

Waar nodig bieden jongerenwerkers individuele begeleiding, variërend van een aantal gesprekken tot langdurige coaching. Thema's die aan bod komen tijdens deze begeleiding zijn onder andere: schoolmotivatie en huiswerk, een gezonde leefstijl, weerbaarheid, zelfvertrouwen, identiteitsvragen, gedrag, toekomstperspectief (stage/werk) en ingrijpende gebeurtenissen (zoals overlijden, scheiding, ziekte, corona). Jongerenwerkers geven invulling aan de ondersteuning van leerlingen door praktische hulp te bieden zoals het aanbieden van een rustige plek om huiswerk te maken (N=3), hulp bij het vinden van stages of bijbaantjes (N=7) of hulp bij het aanvragen van geld bij het sportfonds (N=1). Naast praktische hulp bieden jongerenwerkers leerlingen sociale steun en veiligheid bij belangrijke gebeurtenissen en organiseren zij steunstructuren om leerlingen heen, bijvoorbeeld door leerlingen aan elkaar te matchen of leerlingen in contact te brengen met hulpverlening.

Naast individuele ondersteuning van leerlingen, bieden jongerenwerkers leerlingen ondersteuning in groepsverband. Jongerenwerkers organiseren sportieve en culturele activiteiten en workshops – zowel in als rondom school – rondom thema's en interesses die spelen in leefwereld van jongeren zoals racisme, (gender)diversiteit, drillrap en messencriminaliteit (N=15). Daarmee creëren jongerenwerkers in school mogelijkheden voor leerlingen om moeilijke zaken bespreekbaar te maken en talenten te ontdekken en te ontwikkelen. Door leerlingen in de organisatie van activiteiten een actieve rol te geven, biedt dit mogelijkheden om vaardigheden te ontwikkelen zoals organiseren en samenwerken.

'Zodat leerlingen elkaar leren kennen. Dan leren ze samenwerken. Ze leren schoolvaardigheden op een andere manier. [...] Door de combinatie doen leerlingen meer succeservaringen op. Dat zet ze in hun kracht. Zo wordt school een plek voor meer dan leren' – School 4, zorgcoördinator

Ondersteunen schoolpersoneel

Jongerenwerkers kunnen schoolpersoneel ondersteunen door tijd en aandacht te geven aan hun vragen over zaken die op en rond school spelen, en door expertise en kennis met hen te delen over (de leefwereld van) leerlingen. Doordat jongerenwerkers een meer gelijkwaardige relatie hebben met leerlingen dan schoolpersoneel en vanuit een onafhankelijke positie opereren, is de verwachting dat zij bijvoorbeeld de-escalerend kunnen optreden bij beginnende conflicten tussen leerlingen en tussen leerlingen en schoolpersoneel.

Tabel 3. Bijdrage jongerenwerk op school aan het ondersteunen van schoolpersoneel

In welke mate dragen jongerenwerkers op school bij aan het ondersteunen van schoolpersoneel	Niet	Weinig	Redelijk	Behoorlijk	Veel
Contactmoment 1 (n=14)	0	3 (21%)	3 (21%)	5 (36%)	3 (21%)
Contactmoment 2 (n=16)	0	1 (6%)	4 (25%)	7 (44%)	4 (25%)
Contactmoment 3 (n=12)**	0	1 (9%)	3 (27%)	5 (46%)	2 (18)

** 1 samenwerkingspraktijk heeft deze vraag niet beantwoord. Er zijn dus 11 van de 12 groepen die deze wel vraag hebben ingevuld

Op de vraag in welke mate jongerenwerk op school bijdraagt aan het ondersteunen van schoolpersoneel antwoordt een ruime meerderheid van de samenwerkingspraktijken tijdens alle contactmomenten (C1: 57%, C2: 69%, C3: 64%) dat het jongerenwerk op school hier behoorlijk tot veel aan bijdraagt. Geen van de praktijken geeft aan dat het jongerenwerk hier niet aan bijdraagt.

Op de vraag hoe jongerenwerkers deze bijdrage leveren geven samenwerkingspraktijken ten eerste aan dat jongerenwerkers goed figureren als tussenpersoon en bemiddelaar tijdens gesprekken met docenten (bijvoorbeeld als een leerling eruit is gestuurd) of met ouders. Jongerenwerkers vervullen als het ware een brugfunctie tussen de leefwereld van jongeren en de schoolstructuur. Ze begrijpen de taal en de codes van beide leefwerelden (N=12). Jongerenwerkers vullen schoolpersoneel aan met hun kennis en kunde vanuit hun rol in de leefwereld van jongeren buiten de school. Het doel is daarbij telkens om zoveel mogelijk 'begrip voor elkaar' (docent/leerling) te kweken.

'Als jongerenwerker kan je op een andere manier aanspreken of motiveren op basis van de relatie die je hebt met de leerling. Soms door ideeën te pitchen bij docenten, te ondersteunen in herstelgesprekken. Zo de leefwereld van leerlingen in docententaal proberen uit te leggen en andersom.' - School 14

Ten tweede ondersteunen jongerenwerkers schoolpersoneel door mentoren te ondersteunen bij het geven van themalessen (bijvoorbeeld over veiligheid en identiteitsvorming), zelf themalessen te verzorgen voor mentorklassen, of als extra ondersteuning mee te gaan met excursies of op schoolkamp. In dit alles is het belangrijk dat aangesloten wordt bij de behoeften van de docent. Tot slot geven een aantal jongerenwerkers in de interviews aan dat zij leerkrachten meer zouden willen ondersteunen in hoe leerlingen te bejegenen:

'Dan zit daar ook een stukje van. Hoe ga je met je leerlingen om? Hoe spreek je die aan? Want als je per definitie al negatief bent naar een leerling toe die thuis ook altijd die negativiteit krijgt? Weet je dan, dan botst dat ook.' – School 18, jongerenwerker

Samenwerking tussen professionals in en om de school

Jongerenwerk op school kan bijdragen aan het versterken van de samenwerking tussen school, zorg, veiligheid, en jongerenwerk. Daarnaast kan een verbinding worden gelegd tussen de school en de wijk waar leerlingen wonen (jongerenwerk, vrijetijdsbesteding, gezin en informele netwerk van leerlingen in de wijk). Hierdoor kan een gezamenlijke, draagkrachtige en sterke pedagogische omgeving worden geboden aan leerlingen waarin leerlingen zich optimaal kunnen ontwikkelen, en waarin leerlingen – indien nodig gezamenlijk – passend begeleid kunnen worden bij het volwassen worden in de samenleving.

Tabel 4. Bijdrage jongerenwerk op school aan het versterken van de verbinding en samenwerking

In welke mate dragen jongerenwerkers op school bij aan het versterken van de verbinding/samenwerking	Niet	Weinig	Redelijk	Behoorlijk	Veel
Contactmoment 1 (n=14)	0	2 (14%)	5 (36%)	5 (36%)	2 (14%)
Contactmoment 2 (n=16)	0	1 (6%)	7 (44%)	6 (38%)	2 (12%)
Contactmoment 3 (n=12)	0	0	4 (33%)	6 (50%)	2 (17%)

Op de vraag in welke mate jongerenwerk op school bijdraagt aan het versterken van de samenwerking tussen professionals antwoordt een ruime meerderheid van de samenwerkingspraktijken tijdens alle contactmomenten dat het jongerenwerk op school hier redelijk tot behoorlijk aan bijdraagt (C1: 72%, C2: 82%, C3: 83%). Een minderheid van de samenwerkingspraktijken geeft tijdens alle contactmomenten aan dat het jongerenwerk op school hier veel aan bijdraagt (C1: 14%, C2: 12%, C3: 17%). Op de vraag hoe jongerenwerkers deze bijdrage leveren geven vrijwel alle samenwerkingspraktijken (N=15) aan dat jongerenwerkers samenwerken met het zorgteam en mentoren. Soms ook met conciërges. Binnen deze samenwerking zijn alle professionals ten eerste gericht op het delen van signalen over leerlingen of over groepen leerlingen (zie ook 2.1.1. Vroegsignalering). Ten tweede zijn jongerenwerkers door hun toegankelijke positie in de leefwereld van leerlingen in staat om leerlingen meer ontvankelijk te krijgen om hun problemen serieus te nemen en daarbij hulp te accepteren.

‘Vanuit zorg is het fijn dat jongerenwerkers in meer leefgebieden bewegen van de leerlingen (meer dan school/gezin). Op casusniveau en op de algemene thema’s in de leefwereld van de leerling. Het vertrouwen wat leerlingen in jongerenwerkers hebben helpt de zorg. De vertrouwensrelatie zorgt ervoor dat een leerling makkelijker hulp accepteert. ‘Als zij zo tegen hem/haar doet, dan zal zij/hij ook wel oké zijn’ - School 14

Ten derde ervaren bijna alle samenwerkingspraktijken dat jongerenwerkers verbindingen leggen tussen de school en de wijk. Dit doen ze bijvoorbeeld door samenwerking aan te gaan met partners en ondernemers uit de wijk, zoals aanbieders van sport- en kunstvorming, wijkagenten, winkeliers, buurtbewoners en kerk/moskee. Jongerenwerkers nodigen deze partners uit om in school activiteiten voor de leerlingen te organiseren (N=11).

“Door een make-up artist naar school te halen hebben we de zelfwaarde van een groep meiden omhoog kunnen krijgen omdat ze konden leren met minder make-up een mooier resultaat te

bereiken.” – School 9

Ook verwelkomen jongerenwerkers leerlingen in het jongerencentrum, alhoewel dit lastiger is als leerlingen niet in de wijk wonen als waar ze naar school gaan. Het komt voor dat jongerenwerkers leerlingen dan verwijzen naar het jongerenwerk in de wijk van een andere organisatie (N=2). Deze bovengenoemde vormen van samenwerken versterken niet alleen groeikansen van leerlingen, het draagt ook bij aan de zichtbaarheid en de aansluiting van de school in de wijk. Een ontwikkelpunt is de samenwerking met het Ouder Kind Team. Zes samenwerkingspraktijken benoemen dat deze samenwerking slecht of zelfs afwezig is.

Hier ligt ruimte voor verbetering, aangezien samenwerking tussen professionals binnen en buiten de school leerlingen meer ondersteunings- en groeikansen biedt (zie ook Sonneveld & Van Dijk, 2022). Het benutten van directe lijnen zorgt ervoor dat vroege signalen over bijvoorbeeld mentale problematiek of middelengebruik niet alleen opgepikt worden, maar ook worden gedeeld met andere personen die om de leerling heen (kunnen gaan) staan. Op veel scholen staan al veel stevige korte lijnen, bijvoorbeeld met de zorgcoördinator, veiligheidscoördinator en mentoren, maar is winst te behalen bij het creëren van lijnen richting (reguliere) docenten en OKT-medewerkers. Op die manier kunnen er meer korte lijnen binnen school opgebouwd worden, wat de samenwerking versterkt.

“Als we dan bijvoorbeeld een training geven over pesten, dan vind ik het bijvoorbeeld belangrijk dat docenten ook voorlichting krijgen of ook meegenomen worden in een training. En nu is het altijd zo dat leerlingen een training moeten krijgen, of een thema of een voorlichting, maar die laag van ouders en van docenten die laten we zeg maar buiten schot.” – School 18, jongerenwerker

2.2.2. Bijdrage aan hoofddoelen

Wat zeggen deze uitkomsten over de impact van het jongerenwerk op school met betrekking tot de gestelde doelen (onderzoeksvraag 1.3)? We bespreken eerst de bijdrage aan de **ontwikkeling van leerlingen**. Scholen zijn in hoofdzaak gericht op de cognitieve ontwikkeling van leerlingen, met als voornaamste doel dat ze hun studie met succes kunnen afronden, ofwel kwalificatie. Jongerenwerkers kunnen leerlingen ondersteunen in andere aspecten van hun ontwikkeling. Persoonsvorming op school vindt plaats in dialogen, in de ontmoeting, binnen relaties en gaat over vragen als: Hoe ben jij in de wereld, hoe ken je jezelf en hoe kun je van daaruit de ander zien? (Biesta, 2015). Bij socialisatie is dan weer de wereld het startpunt. Socialisatie (ofwel maatschappelijke participatie) bereidt leerlingen voor op het leven als lid van en tussen verschillende gemeenschappen, met bijhorende tradities, omgangsvormen en praktijken.

“Naast kwalificeren (naar diploma brengen) zie ik dat jongerenwerkers zich inzetten bij socialiseren. Niet elke docent is ervan overtuigd dat socialiseren ertoe doet. Weet er geen raad

mee. Wuijt het weg. Of heeft er geen tijd voor. Ze hebben vaak ook niet beste relaties met leerlingen, maar de behoefte bij leerlingen is heel groot.” – School 2, zorgcoördinator

Waar leerkrachten zich grotendeels (moeten) richten op de educatie en kwalificatie van leerlingen, laten de resultaten zien dat jongerenwerkers hun tijd en aandacht meer dan docenten *kunnen* richten op de persoonsvorming en socialisatie van leerlingen. Op basis daarvan is de bijdrage aan de gehele ontwikkeling van leerlingen logisch te onderbouwen.

Om **schoolveiligheid** te kunnen bieden is een positief pedagogisch klimaat nodig. Een dergelijk klimaat is gebaat bij nabijheid en betrokkenheid enerzijds en bij regels en structuur anderzijds. De jongerenwerkers in dit onderzoek maken hier doorlopend gebruik van deze zogenaamde ‘methodische principes’ die ook in eerder onderzoek naar jongerenwerk werkzaam bleken (Sonneveld, 2022). Nabijheid is zichtbaar in de informele stijl die jongerenwerkers, bijvoorbeeld tijdens de pauzes, in staat stelt om contact te maken met de jongeren.

“Een positief en veilig klimaat komt vooral voort uit heel veel gesprekken en activiteiten. En beschikbaarheid en aanwezigheid op school van de jongerenwerker. Er is goed contact tussen schoolpersoneel en jongerenwerkers. Er zijn zichtbare resultaten op leerlingen- en klasniveau in het herstel van veiligheid en een positief klimaat. – School 5

De jongerenwerkers bewegen zich in het pedagogisch regime van de school met respect en aandacht voor de regels en de structuren. Wel geven jongerenwerkers aan dat de mogelijkheid om niet voortdurend en uitsluitend op regels en structuur te hameren bijdraagt aan de doelen van jongerenwerk op school.

“Doordat de kinderen vrijwillig naar het jongerenwerk in school mogen gaan, in plaats van “naar school moeten” verandert dat de beleving van school.” – School 8.

“Ik denk met de komst van het jongerenwerk op school dat er toch meer ogen zijn, dus een stukje schoolveiligheid.” – School 18

De opgehaalde data bieden aanwijzingen dat jongerenwerk op school een bijdrage levert aan een positiever en veiliger schoolklimaat. Het gevoerde onderzoek laat niet toe om de verbetering van het schoolklimaat enkel toe te schrijven aan de introductie van jongerenwerk op school. Er kunnen altijd meer factoren gespeeld hebben. Maar jongerenwerk is voor de schoolveiligheid wel als meerwaarde ervaren.

Bekende redenen voor **schooluitval** zijn een verkeerde studiekeuze, liever geld willen verdienen dan op school zitten, persoonlijke en geestelijke problemen, niet dezelfde verwachtingen over de opleiding

tussen school en de leerling (Rijksoverheid, 2022; Wilson & Tanner-Smith, 2013). Dit onderzoek laat zien dat in de meeste samenwerkingspraktijken het jongerenwerk een bijdrage levert aan vroegsignalering op school. Jongerenwerkers slagen erin in een vroegtijdig stadium (voordat schoolmoeheid kan toenemen en escaleren) informatie op te pikken die nodig is om jongeren te kunnen ondersteunen bij hun ontwikkeling en participatie op school. Het merendeel van de samenwerkingspraktijken geeft aan dat zij jongerenwerkers succesvol inzetten voor één-op-één gesprekken en individuele coaching/persoonlijke begeleiding van leerlingen waar persoonlijke en motivatieproblemen de nodige aandacht kunnen krijgen. Door de meer gelijkwaardige opstelling kan de jongerenwerker – zonder als bedreiging te worden gezien – doorvragen als een leerling vaak afwezig is.

“Toen een leerlinge niet op school kwam, ging de mentor op zoek. Zorgteam was hiervan op de hoogte, maar vader wist ook niet goed wat te doen. Jongerenwerker is toen thuis langs geweest. Na een rustig gesprek bleek dat zij naar een andere school wilde gaan en pas laat te weten was gekomen dat ze naar deze school ging. Vader, jongerenwerker en leerlinge zijn samen naar school gelopen om het op te lossen. De leerlinge is toen met zorgteam in gesprek gegaan. Pas toen het goed voelde is de jongerenwerker weer weggegaan.” – School 13

Deze casuïstiek doet vermoeden dat jongerenwerk op school een positieve bijdrage kan leveren aan het voorkomen van schooluitval (De Baat e.a., 2014). Het is echter niet mogelijk om op basis van de opgehaalde data te kunnen stellen of 'het voorkomen van schooluitval' hiermee gerealiseerd is.

3. Conclusies, discussie en aanbevelingen

In de afgelopen twee jaar hebben Amsterdamse samenwerkingspraktijken grote stappen gemaakt sinds de introductie van het jongerenwerk op school. Via waarderend actieonderzoek is antwoord gezocht op vragen naar implementatie, doelrealisatie en versterking. De data uit de monitorinstrumenten, actieplannen, interviews en vragenlijsten laten zien dat er sprake is van wederzijdse toenadering tussen de jongerenwerkers en de schoolprofessionals, en dat de leerlingen de meerwaarde van het jongerenwerk zijn gaan ervaren. Het onderzoek laat zien dat de samenwerkingspraktijken hebben ingezet op versterking van de werkzame elementen van jongerenwerk op school met als resultaat dat jongerenwerkers zichtbaarder zijn geworden in scholen voor zowel leerlingen als schoolpersoneel. En dat samenwerkingspraktijken zich hebben doorontwikkeld, taken en rollen zijn verhelderd en uitgebreid en dat er verbindingen zijn ontstaan tussen school en de wijk. Aandachtspunt is wel de (deels) eigen ruimte van het jongerenwerk op school die nog niet op elke school is gerealiseerd. Bij drie van de vier functies die jongerenwerkers vervullen op school (vroegsignaleren, ondersteunen en begeleiden leerlingen, ondersteunen schoolpersoneel) zien we – ondanks corona – al vanaf de eerste meting dat samenwerkingspraktijken hier een positieve bijdrage ervaren. De vierde functie (samenwerking

professionals) wordt eveneens ervaren, maar biedt nog ruimte voor groei, zeker waar het de samenwerking met de Ouder en Kind teams aangaat. De grotendeels geslaagde implementatie van jongerenwerk op school heeft een positieve impact op twee van de drie hoofddoelen: ontwikkeling van leerlingen en schoolveiligheid. Samenwerkingspartners ervaren een bijdrage aan de brede ontwikkeling van leerlingen en aan het positiever maken van het schoolklimaat. Een bijdrage aan de afname van schooluitval kan op basis van de bevindingen niet worden hard gemaakt, al kan wel een positieve impact op 'schoolmotivatie' worden vastgesteld. Door zowat alle samenwerkingspartners wordt na twee jaar het jongerenwerk op school ervaren als een verlengstuk van de wijk in de school: jongerenwerkers brengen relevante informatie over leerlingen en hun omgeving binnen school die anders buiten het zicht van de school blijft. Omgekeerd leiden jongerenwerkers op school leerlingen richting pedagogisch begeleide activiteiten in de wijk. Jongerenwerkers zelf zijn de school gaan zien als volwaardige vind- en werkplaats. Scholen zijn het jongerenwerk met haar omvangrijke aanbod op verschillende manieren op school gaan inzetten. Dit is meestal een kwestie van gezamenlijk, lokaal maatwerk waarbij afstemming het sleutelwoord is. Daarmee past de functie van jongerenwerk op school binnen de zogenaamde ecologische opvoedingstheorie van de pedagogische *civil society*: school, thuis en straat/online vormen een driehoek waar verschillende levensdomeinen elkaar raken (El Hadioui, 2011). Jongerenwerkers zijn dan een spil in lokale pedagogische coalities: gezaghebbende gemeenschappen waar meerdere volwassenen zich betrokken voelen bij de ontwikkeling van jeugdigen en die coherent zijn in hun visie daarop (De Winter, 2012).

Zodoende lijkt het jongerenwerk op school bij te dragen aan enkele belangrijke beschermende factoren voor de positieve ontwikkeling van jeugd zoals samengesteld door het Nederlands Jeugdinstituut op basis van bestaand onderzoek en gangbare theorieën (Ince et al., 2018):

- steun van belangrijke volwassenen in de omgeving', door de aanwezigheid van jongerenwerkers die contact maken en ondersteuning of begeleiding kunnen bieden
- 'sociale binding', doordat jongerenwerkers leerlingen kunnen motiveren om mee te doen of zich in te zetten voor hun omgeving
- 'constructieve vrijetijdsbesteding', door het organiseren van naschoolse programma's (op of in de buurt van school)
- en 'schoolmotivatie', door laagdrempelig in gesprek te gaan met leerlingen over hun voortgang op school.

Aanbevelingen

De voornaamste aanbeveling ligt in het belang van uitwisseling van kennis en ervaringen. Jongerenwerk op school is een vak apart dat bepaalde capaciteiten vereist. Jongerenwerkers op school beoefenen immers een vorm van *boundary spanning*: ze overbruggen twee domeinen die uit zichzelf nog niet altijd in verbinding staan. Eigen aan boundary spanners is dat zij bij aanvang nog niet over 'een goed gevulde rugzak' met precies de juiste persoonlijke eigenschappen, kennis, vaardigheden en ervaring beschikken. Zij leren al doende wat er in bepaalde situaties mogelijk en nodig is: 'Competencies are what the person develops while doing the job' is daarvan een adequate beschrijving (De Groot, 2022). Jongerenwerkers hebben mogelijk behoefte aan een richting om aanvullend op hun brede opleiding extra kennis en ervaring te verwerven over het werken in deze specifieke context. Uitwisseling van kennis en ervaringen tussen verschillende samenwerkingspraktijken en jongerenwerkorganisaties vergroot de kans dat jongerenwerkers die op school komen te werken, weten wat ze allemaal kunnen verwachten en dat scholen een beter idee hebben van wat het jongerenwerk hun te bieden heeft.

Het onderzoek heeft de implementatie van jongerenwerk op school in beeld gebracht en logisch onderbouwde aanwijzingen voor doelrealisatie op 2 van de 3 hoofddoelen. Om stevigere uitspraken te kunnen doen over de impact van het jongerenwerk, is vervolgonderzoek nodig. Gezien de implementatie van jongerenwerk op school grotendeels maatwerk is, is er behoefte aan onderzoek naar specifiekere kenmerken van scholen en hoe die samenhangen met de gerapporteerde meerwaarde. Te denken valt aan het soort onderwijs, de schoolpopulatie en (de urgentie van) het vraagstuk dat een school heeft. Andere mogelijke invloeden op de meerwaarde zoals kenmerken van de wijk waarin de school staat, de zorgstructuur, de schoolpopulatie, het schoolpersoneel, en de jongerenwerkers (bijvoorbeeld aantal werkzame uren) kunnen ook worden meegenomen¹⁰. Ook is er op een aantal scholen nog te veel onduidelijkheid onder professionals over hoe ze informatie kunnen delen met elkaar in lijn met de privacywetgeving. Tot slot is het belangrijk om in praktijkgericht onderzoek te blijven investeren in (creatieve) methoden om naast de stemmen van de professionals, de stem van leerlingen als eindgebruiker mee te nemen.

---

¹⁰ Sinds september 2022 loopt er in Nijmegen een onderzoek naar jongerenwerk op 10 scholen waarin – verder bouwend op de ervaringen in Amsterdam- de samenhang met deze kenmerken wordt onderzocht. Rapportage wordt verwacht in september 2023.

4. Methodische verantwoording: onderzoeksbenadering en werkwijze

In totaal hebben 20 VO-scholen verspreid over zes stadsdelen in Amsterdam en zes jongerenwerkaanbieders gedurende 15 maanden (september 2021 – december 2022) meegewerkt aan dit onderzoek. Voor de uitvoering is praktijkgericht waarderend actie-onderzoek toegepast. Waarderend actie-onderzoek gaat uit van kansen en mogelijkheden en gebruikt die als vertrekpunt voor positieve veranderingen (Cooperrider, 2005). Het stellen van waarderende positieve vragen wordt gezien als een krachtig instrument om positieve verandering te genereren. Daarbij wordt allereerst in kaart gebracht wat al werkt en van daaruit wordt gekeken hoe het in de toekomst verbeterd kan worden. Dit betekent dat er vanuit een waarderende houding (ervan uitgaande dat er al veel goede dingen gebeuren) is gekeken naar de meerwaarde van jongerenwerk in school en wat er (verder) versterkt kan worden.

Instrumenten

De data zijn verzameld tijdens drie 'contactmomenten' tussen september 2021 en december 2022. In de latere data-analyse zijn de data tevens gegroepeerd en geanalyseerd per contactmoment. Voor de ontwikkeling van het onderzoeksdesign is samengewerkt met de Stedelijke Jongerenwerkorganisaties Amsterdam, het Samenwerkingsverband VO Amsterdam-Diemen, en de Gemeente Amsterdam. Zo is in samenwerking met deze partners een planning voor de drie contactmomenten gemaakt. Ook is in afstemming en gebaseerd op eerder onderzoek naar randvoorwaarden en werkzame elementen gekomen tot de volgende meetinstrumenten:

1. Het monitorinstrument, dat de realisatie van de functies (vroegsignalering, ondersteuning leerlingen, ondersteuning schoolpersoneel en samenwerking) meet, is ontworpen op basis van eerder onderzoek naar de methodische principes in het jongerenwerk en de mogelijke meerwaarde van het jongerenwerk in school (Metz et al., 2020; Sarti e.a., 2019a).
2. Het actieplan, dat de implementatie van het jongerenwerk op school meet en zicht biedt op de kansen voor versterking van de samenwerking, is ontworpen op basis van eerder onderzoek naar de randvoorwaarden en werkzame elementen van de samenwerking tussen jongerenwerk en VO (Rijnders et al., 2021).
3. De vragenlijst voor de leerlingen, die de ervaringen van de leerlingen met het jongerenwerk op school meet, is ontworpen op basis van eerder onderzoek naar de methodische principes die in het jongerenwerk worden ingezet (Metz et al., 2020).
4. Gestructureerde itemlijst voor diepte-interviews voor betrokkenen bij het jongerenwerk in school. Op basis van eerder onderzoek naar de mogelijke meerwaarde van het jongerenwerk op school (Sarti et al., 2019a) en de randvoorwaarden en werkzame elementen van de samenwerking tussen jongerenwerk en VO (Rijnders et al., 2021). Via deze diepte-interviews is inzicht

verkregen in de implementatie van het jongerenwerk op school en de realisatie van de functies.

Al deze instrumenten zijn uitgewerkt in een online versie wat het gebruiksvriendelijk maakte om in te vullen op de laptop of smartphone. Bovenstaande instrumenten kunnen worden opgevraagd bij het Lectoraat Youth Spot.

Dataverzameling

Op elk van de VO-scholen is per contactmoment een focusgroep van respondenten samengesteld. Het was belangrijk dat in deze groep zoveel mogelijk verschillende betrokkenen zitten bij jongerenwerk in school. In deze groep zaten bijvoorbeeld de: jongerenwerker, zorgcoördinator, veiligheidscoördinator, schoolcontactpersoon voor jongerenwerk, MT-lid, docent, mentor, teamleider, conciërge, onderwijsondersteunend personeel (OOP). Voorafgaand aan ieder contactmoment lazen alle betrokkenen het digitale monitorinstrument door. Tijdens het contactmoment vulden de betrokkenen allereerst het digitale monitorinstrument in. Dit instrument bood ruimte voor verschillen in meningen en antwoorden tussen de betrokkenen. Daarnaast is ook ruimte ingebouwd om toe te lichten wat de invloed van de coronamaatregelen is geweest op de meerwaarde van de jongerenwerker op school.

De betrokkenen stelden tijdens de drie contactmomenten ook gezamenlijk een actieplan op. Daarin konden zij acties formuleren om het jongerenwerk op school verder te versterken. De focus lag op hoe de bijdrage van het jongerenwerk op school vergroot kon worden, en welke (max. 3) concrete acties de betrokkenen de opvolgende tijd gingen ondernemen om dit te realiseren.

Van elk contactmoment is een audio-opname gemaakt met toestemming van de betrokkenen.

Aanvullend namen de onderzoekers van Youth Spot op vijf scholen diepte-interviews af met jongerenwerkers en leden van het schoolpersoneel. Dit gebeurde individueel of in duo's, op school of via een online verbinding. De vijf scholen zijn door Stedelijke Jongerenwerkorganisaties Amsterdam, het Samenwerkingsverband VO Amsterdam-Diemen uitgekozen. Ten slotte werden rondom elk contactmoment leerlingen gevraagd naar hun ervaringen met het jongerenwerk op school via een door Youth Spot opgestelde digitale vragenlijst. De jongerenwerker op school of schoolcontactpersoon heeft deze vragenlijst afgenomen bij twee leerlingen tegelijk.

Respons

Niet alle scholen hebben alle onderzoeksinstrumenten weten in te vullen. Zes van de twintig scholen hebben geen data aangeleverd uit een eerste contactmoment (oktober-november 2021). Eén school is al na dit eerste meetmoment uitgevallen. Hierbij dient te worden aangemerkt dat het onderzoek van start ging toen de scholen na langdurige en herhaaldelijke schoolsluitingen weer (beperkt) open mochten en in datzelfde najaar van 2021 weer geconfronteerd werden met harde lockdowns, met onder andere vervroegde eindejaarsvakantie. Het tweede contactmoment (februari-maart 2022) kende vanuit de scholen meer respons. Slechts drie van de twintig scholen leverde geen data. Deze *response rate* bleef vrij constant tot en met het laatste contactmoment (september-oktober 2022).

In totaal zijn 40 actieplannen (C1: N=14, C2: N=16, C3: N=10) en 42 monitorinstrumenten (C1: N=14, C2: N=16, C3: N=12) ingevuld door de deelnemende scholen. Daarnaast zijn er tijdens het derde contactmoment op vijf scholen 17 aanvullende diepte-interviews afgenomen. De vragenlijsten voor leerlingen zijn uiteindelijk niet geheel volgens planning ingevuld. Dat betekent dat er niet tijdens elk contact moment twee leerlingen zijn bevroegd. Uiteindelijk zijn 38 vragenlijsten ingevuld tussen september 2021 en december 2022 wat betekent dat in totaal 76 leerlingen bevroegd zijn.

Analyse

Al het opgehaalde materiaal is door de onderzoekers middels thematische analyse (Verhoeven, 2020), met de bestaande theorie op de achtergrond, zowel deductief als inductief semantisch gecodeerd en geanalyseerd. Eerder onderzoek naar de randvoorwaarden en werkzame elementen (Rijnders et al., 2021) en de veronderstelde meerwaarde van het jongerenwerk in school (Sarti e.a., 2019a) bood die theoretische achtergrond. Het monitorinstrument is geanalyseerd op basis van het door ons opgestelde theoretisch model zoals weergegeven in het diagram in het rapport (Figuur 1: Functies en doelen jongerenwerk op school). Dat model is gebaseerd op eerder genoemd onderzoek naar de mogelijke meerwaarde van jongerenwerk op school (Sarti e.a., 2019a). Deze analyse richtte zich voornamelijk op de realisatie van de functies en einddoelen. Informatie over de implementatie en kansen voor versterking zijn meegenomen als extra informatie in de analyse daarover. Het actieplan is geanalyseerd op basis van het onderzoek naar randvoorwaarden en werkzame elementen (Rijnders et al., 2021). Deze analyse is gericht op de implementatie van het jongerenwerk op school en kansen voor versterking. Data uit deze actieplannen over de realisatie van de functies is meegenomen als extra informatie in die analyse. De vragenlijsten voor leerlingen zijn kwantitatief geanalyseerd met SPSS op basis van eerder onderzoek naar de methodische principes in het jongerenwerk (Metz et al., 2020). De diepte-interviews zijn getranscribeerd door Amberscript. Deze, geanonimiseerde, transcripties zijn aanvullend geanalyseerd op basis van de voorlopige bevindingen uit de andere instrumenten met extra aandacht voor de implementatie van het jongerenwerk op school en de doelrealisatie.

5. Literatuur

- Amsterdams Akkoord (2022). *Amsterdams Coalitieakkoord 2022-2026*. Gemeente Amsterdam.
- Asscher, L., Damen, B., Kasem, I., Darrazi, R., Rotteveel, E. en Büller, N. (2022). *Kinderen eerst Kwartiermakersadvies personeelstekort onderwijs*. Van de Bunt Adviseurs.
- Azough, N. (2017). *Weerbare jongeren, weerbare professionals*. [Rijksoverheid](#).
- Biesta, G. (2015). *Het prachtige risico van onderwijs*. Culemborg: Uitgeverij Phronese.
- Boer, M., Van Dorsselaer, M., De Looze, M., De Roos, S., Brons, H., Van den Eijnden, R., Monshouwer, K., Huijnk, W., Ter Bogt, T., Vollebergh, W. en Stevens, G. (2021). *HBSC 2021 Gezondheid en welzijn*.

Twee jaar jongerenwerk op Amsterdamse scholen: een onderzoek naar implementatie, doelrealisatie en versterking

Lectoraat Youth Spot – version 0.0

© 2023 Copyright Hogeschool Amsterdam

35 of 37

van jongeren in Nederland. Universiteit Utrecht. Cooperrider, D. & Whitney D. (2005). *Appreciative Inquiry. A Positive Revolution in Change*. Oakland: Berrett-Koehler.

Cooperrider, D. L., Whitney, D., & Stavros, J. M. (2003). *Appreciative Inquiry handbook*. Bedford Heights, OH: Lakeshore Publishers.

De Baat, M., Messing, C., en Prins, D. (2014). *Wat werkt bij schoolverzuim en vroegtijdig schoolverlaten?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

De Groot, G. (2022). *Boundary Spanners in actie*. Geraadpleegd op 10 februari 2023 van [Boundary spanners in actie - HvA](#).

De Winter, M. (2012). *Verbeter de wereld. Begin bij de opvoeding*. SWP

El Hadioui, I. (2011). *Hoe de straat de school binnendringt: Denken vanuit de pedagogische driehoek van thuiscultuur, schoolcultuur en straatcultuur*. Amsterdam: Van Genneep.

Ince, D., Van Yperen, T., en M. Valkestijn (2018). Top tien beschermende factoren. Voor een positieve ontwikkeling van jeugdigen. [Utrecht, Nederlands Jeugdinstituut](#).

Jeugdplatform Amsterdam (2022). *Advies Hulp voor leerlingen op en via school*. [Advies-Hulp-voor-leerlingen-op-en-via-school_DEF.pdf \(jeugdplatformamsterdam.nl\)](#)

Jongepier, N., Struijk, M., en Van der Helm, P. (2010). Zes uitgangspunten voor een goed pedagogisch klimaat. *Jeugd en Co kennis*, 2010(1), 9-18

Limburg, S. / Samen voor Jongeren Amsterdam (2022). *Signaleren, verbinden, versterken: Twee jaar jongerenwerk in school in Amsterdam*. Nota door Samen voor Jongeren Amsterdam

Metz, J. (2011). *Kleine stappen, grote overwinningen. Jongerenwerk: historisch beroep met perspectief*. SWP

Metz, Judith (2017). The professionalism of youth work and the role of values. *Social Work & Society*, vol 15, No 2, 1–16. <https://www.socwork.net/sws/article/view/528>

Metz, J. en Meijs, L. (2015). Pedagogische betekenis van vrijwilligerswerk. *Jeugdbeleid*, 9(2), 55-62.

Metz, J., Sonneveld, J., en Rijnders, J. (2020). Hoe jongerenwerkers werken aan preventie: 22 keer 1 jaar jongerenwerk in praktijk. SWP.

Moreland, J. (2021) Why social workers are being embedded in schools. *BBC News*. Geraadpleegd op 8 februari 2023 van <https://www.bbc.com/news/uk-england-london-57978625>

Nederlands Jeugdinstituut (2022). *Mediagebruik bij kinderen en jongeren*. Geraadpleegd op 7 februari 2023 van : [Mediagebruik bij kinderen en jongeren | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)

Platform JEP (2021). *Jongerenwerk en Onderwijs Samen*. Geraadpleegd: [Jongerenwerk en Onderwijs Samen | Over Platform JEP | Platform JEP](#).

Rijksoverheid (2022). *Aanpak voortijdig schoolverlaten (vsv)*. Geraadpleegd op 9 februari 2023 van: rijksoverheid.nl/onderwerpen/vsv/aanpak-voortijdig-schoolverlaten-vsv.

Rijnders, J., Manders, W. en Metz, J. (2021). Werkzame elementen en randvoorwaarden in de samenwerking tussen jongerenwerk en scholen voor voortgezet onderwijs. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 30 (3), 17-36. <https://doi.org/10.54431/jsi.661To>

RIVM (2022). Corona Gezondheidsmonitor Jeugd 2021. Geraadpleegd op 10 februari 2023 van: [StatLine - Corona Gezondheidsmonitor Jeugd 2021; regio \(rivm.nl\)](#).

Samen voor Jongeren Amsterdam (2020). *Jongerenwerk in school Amsterdam*. Propositie, versie september 2020.

Sarti, A., Manders, W., Metz, J. en Rijnders, J. (2019a). Voortgezet onderwijs en jongerenwerk: partners in het versterken van schoolcarrières van jongeren. *Jeugdbeleid*, 13, 83-91.

<https://doi.org/10.1007/s12451-019-00200-3>

Sarti, A., Manders, W., en Metz, J. (2019b). Samenwerking JOU-HET Trajectum College in het Bevorderen van een Positief Pedagogisch Klimaat: Portret. Hogeschool van Amsterdam, Lectoraat Youth Spot.

Sonneveld, J. (2022). *Growth opportunities in professional youth work*. Doctoral dissertation, Tilburg University.

Sonneveld, J., Van Dijk, T. (2022). Samen groeikansen scheppen. *Vakblad Sociaal Werk*, 23, 30-32.

Todorovic, D., Sieckelink, S., Manders, W., Van der Linden, J. en Timmerman, G. (under review).

Developmental Needs of Adolescents in the Online Lifeworld in the Context of Youth Work. [*Under review for publication*]

Thomé, S. (2018). Mobile phone use and mental health. A review of the research that takes a psychological perspective on exposure. *International journal of environmental research and public health*, 15(12), 2692.

Wilson, E., and Tanner-Smith, S., (2013). A meta-analysis of the effects of dropout prevention programs on school absenteeism. *Prevention Science*, 14(5), 468-478.

<http://doi.org/10.1007/s11121-012-0330-1>

Tanner-Smith, E. E., and Wilson, S. J. (2013). A meta-analysis of the effects of dropout prevention programs on school absenteeism. *Prevention Science*, 14, 468-478.

Verhoeven, N. (2020). Thematische analyse: patronen vinden bij kwalitatief onderzoek. Boom.s